

Mikko Mehtonen, sakkunnig
Susa Säkkinen, projektforskare
Samuel Ranta-aho, projektforskare

7 Har kommunerna i framtiden sparpotential eller försvinner produktivitätsreglaget med social- och hälsovården?

Efter vård- och landskapsreformen hör det till kommunens huvudsakliga uppgifter att främja livskraften och att tillhandahålla och producera tjänster för bildningssektorn och tekniska sektorn. Social- och hälsovården, som ska överföras till landskapen, är den kommunala service som haft den största kostnadsökningen. Den reella ökningen har redan länge varit cirka 3 procent, vilket främst beror på att den åldrande befolkningen ökar efterfrågan på tjänster. Inom bildningssektorn och tekniska sektorn har kostnadsökningen inte varit lika snabb.

Trots att kommunerna inte längre ska sköta social- och hälsovården och räddningsväsendet krävs det ändå åtgärder av kommunerna för att trygga den ekonomiska hållbarheten. Kommunernas andel av de offentliga finanserna kommer också framöver att vara stor, och kommunernas lösningar påverkar den offentliga ekonomins hållbarhet också i framtiden. Men finns det något produktivitätsreglage kvar i de återstående uppgifterna, när den kost-

nadsslukande social- och hälsovården har överförs till landskapen?

Fastigheterna ger möjligheter

Framför allt bildningsväsendets fastigheter ger många möjligheter. Redan före vårdreformen består ungefär hälften av kommunernas fastigheter av skol- och daghemsfastigheter (mätt i kvadratmeter). Fastighetskostnaderna utgör därmed en betydande kostnadspost. Till exempel består nästan en femtedel av kostnaderna för den grundläggande utbildningen av fastighetskostnader.

Användningen av lokaler kan effektiviseras också med andra lösningar än genom koncentration av servicenätet. Kommunerna kan till exempel utöka andelen lokaler som används i undervisningssyfte. När nya investeringar planeras borde deras inverkan på produktiviteten och driftskostnaderna beaktas.

7 Har kommunerna i framtiden sparpotential eller försvinner produktivhetsreglaget med social- och hälsovården?

Frågan om lokaler gäller också annat än undervisning. När servicenätet ses över uppstår det tomma lokaler, som i mån av möjlighet borde säljas eller hyras ut, så att det inte uppstår onödiga kostnader.

Å andra sidan kommer kommunerna att hyra ut social- och hälsovårdsfastigheter till landskapen i åtminstone tre år. Effektivare användning av lokaler och effektivare underhåll av dem är därför en beaktansvärd möjlighet när det gäller att förbättra produktiviteten.

Skalfördelar i stödtjänsterna

Kommunerna kommer också i fortsättningen att vara betydande producenter av stödtjänster. Kommunerna kan producera stödtjänster åt sig själva, landskapen och marknaden. Det har redan länge varit en trend att koncentrera, effektivisera och bologisera stödtjänster i syfte att förbättra tjänsternas produktivitet.

Stödtjänsterna är ofta till sin karaktär bulk-tjänster där servicekedjan är tydlig och processinriktad och kvalitetsmätningen rätlinjig. Det är ofta just inom stödtjänsterna man kan uppnå skalfördelar.

Effektivitet genom budgetering och digitalisering?

Produktivtetsinnovationer uppstår sällan på order uppifrån, utan skapas i det dagliga arbetet. I utvecklingen av verksamheten är det a och o att

lyssna på personalen och uppmuntra till produktivtetsinnovationer. Ibland finns det också skäl att fundera på hur sporrande budgeteringen är. Sporrar en jämn anslagsbudgetering i tillräcklig utsträckning till att kanalisera resurserna på ett så effektivt sätt som möjligt? För att budgeteringen ska bli sporrande borde prestationerna vid den enhet budgeten gäller vara entydigt mätbara.

Digitalisering är en metod att förbättra produktiviteten. Digitala lösningar borde minska den personalstyrka eller andra kostnader som serviceproduktionen kräver och därmed synas som konkreta besparingar.

Digitala lösningar ger ofta bättre kvalitet, till exempel kortare köer eller i övrigt snabbare serviceprocess, men kostnadsnyttan blir oklar. Den största produktivtets- och framför allt kostnadsnyttan kan digitaliseringen ge inom social- och hälsovårdstjänsterna, men varför skulle digitaliseringen inte kunna utnyttjas också i de tjänster som kvarstår hos kommunerna? Tillsvidare finns det mycket outnyttjad produktivtetspotential i digitaliseringen ur både kvalitets- och kostnadssynpunkt.

Små procenttal, stora besparingar

Små procenttal i produktiviteten blir stora belopp då årliga förbättringar på bara några procent summeras och kumuleras till stora summor.

Kommunernas investeringsutgifter uppgick år 2016

till sammanlagt 3,5 miljarder euro, medan verksamhetskostnaderna inom kommunernas driftsekonomi var sammanlagt 41,4 miljarder. Redan små procentuella produktivetsförbättringar som hänför sig till verksamhetsutgifterna innebär betydande belopp.

Redan en drygt 8 procents produktivetsförbättring som minskar verksamhetsutgifterna skulle täcka investeringarna under ett år på hela kommunsektorns nivå. Produktivetsarbetet är långsiktigt och består av en serie små och stora förändringar som effektiviserar verksamheten med tiden. Produktivetsarbetet måste tas med också i planeringen av investeringar, så att verksamheten inte binds vid improduktiva modeller.

Effektmått för barnskyddet

Kommunförbundet har utvecklat ett effektmått för barnskyddet som från början av 2018 kan användas av alla intresserade aktörer mot en avgift. Måttet fungerar på en elektronisk plattform, så det är inte nödvändigt att göra ändringar i det kundsystem som används. Med hjälp av måttet kartläggs klientfamiljens funktionsförmåga i början och slutet av tjänsten eller under en viss period. Genom att följa upp förändringarna i funktionsförmågan kan man se vilka effekter tjänsterna har på familjen. När uppgifterna kombineras med kostnadsuppgifter får man viktig information om hur mycket konkret välmående som uppnås med pengarna.

Fördelar:

- I framtiden kan familjernas stödbehov och därmed också efterfrågan på tjänster uppskattas mer tillförlitligt och noggrannare än tidigare.
- Barnskyddstjänsternas effekter kan följas upp.
- Resurserna kan riktas optimalt till de tjänster som ger mest välmående.
- Jämnar ut sådana skillnader i barnskyddsarbetet som beror på den som har hand om fallet, i fortsättningen införs också egenskaper som styr arbetet.
- Svarar mot målen i barnskyddslagen och i kvalitetsrekommendationerna för barnskyddet.

Måttet ger följande information:

- Kommunen/användaren får i realtid sina egna uppgifter som Excel-fil.
- Via den elektroniska plattformen får man färdiga rapporter till stöd för arbetet på fältet och för kunskapsledning.
- En funktionsprofil för klientfamiljen tas fram. Med hjälp av profilen kan man följa förändringarna i funktionsförmågan och hur tjänsterna fungerar i klientarbetet.
- En pdf-rapport om ett enskilt barn kan laddas ner och föras in i kunddatasystemet.

Produktivtetsjämförelse i kommunerna

Produktivtetsjämförelsen är en statistisk tjänst som ger information om tjänsternas produktivitet och kvalitet inom äldre servicen, undervisningen och tekniska sektorn. Med produktivitet avses här ekonomisk produktivitet, dvs. förhållandet mellan kostnader och prestationer. Utöver den ekonomiska produktiviteten följer jämförelsen också upp faktorer som indikerar servicens kvalitet och effekt.

Den ekonomiska produktiviteten beskrivs som förändringen i det reella priset per enhet över tid. I beräkningen av insatserna har förändringarna i penningvärdet beaktats. Prestationerna baseras sig på produktifiering, och särförhållanden beaktas i så stor utsträckning som möjligt. Produkterna i samband med tjänsten görs jämförbara med hjälp av kostnadsviktningskoefficienter. På så sätt blir produkterna jämförbara och kan räknas med i utfallet.

Produktivtetsmått har utarbetats med tanke på att jämförelser ska kunna göras mellan kommunerna. Produktivtetsjämförelsen jämför ändå framför allt förändringar i kommunens egen produktivitet över tid. Utvecklingen inom olika tjänster beskrivs med en indexkurva. Basåret har värdet 100 (t.ex. 2010=100). Om indexkurvan får värdet 105, har produktiviteten förbättrats med fem procent jämfört med basåret.

Resultaten av produktivtetsjämförelsen kan utnyttjas till exempel när produktivtetsmål sätts upp i kommunens budget och i revisionsnämndens resultatutvärdering. Kommunen kan sätta ett produktivtetsmål för respektive tjänst och med hjälp av produktivtetsjämförelsen följa upp hur målet uppfylls. Med hjälp av jämförelsen kan kommunen få en modell för produktivitetstänkande och produktivtetsledning, varvid man kan sätta utreda orsakerna till produktivtetsutvecklingen inom olika tjänster. Också kommunens förtroendevalda kan studera innehållet i jämförelsen.

PRODUKTIVITETSJÄMFÖRELSE I KOMMUNERNA

Produktivitetsjämförelsen gör det möjligt att mäta produktiviteten och resultaten inom äldre servicen, undervisningen och tekniska sektorn. Inom äldre servicen mäts hemvård, vård på äldreomsorg, serviceboende med heldygnssomsorg och långvarig vård på vårdavdelning. Inom undervisningen mäts småbarns pedagogik, grundläggande utbildning och gymnasieutbildning och inom tekniska sektorn vinterunderhåll av gator, skötsel av grönområden, underhåll av lokaler samt vattentjänster. Utgifterna för produktivitetsjämförelsen täcks med användaravgifter.

Användaravgiften för 2018 är högst 2 000 euro (+ moms).

